

HOE GEVAARLIJK AFVAL INZAMELEN DAT IN KLEINE HOEVEELHEDEN IS GEPRODUCEERD ?

1. SITUERING EN PROBLEEMSTELLING

De economie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wordt voor een aanzienlijk deel gedragen door KMO's. In het plan voor de preventie en beheer van afvalstoffen wordt aangegeven dat 95% van alle bedrijven in het Gewest minder dan 50 werknemers hebben, en dat het gros van deze groep zelfs minder dan 4 werknemers telt. Ook al ligt de gemiddelde hoeveelheid afval voor een klein bedrijf merkbaar lager dan voor een groot bedrijf, toch maakt hun grote aantal het relatieve belang van KMO-afval heel groot. Naast kwantiteit spelen uiteraard de aard van de afvalstoffen en de mogelijke milieurisico's die ze vertegenwoordigen een rol. De omvang van milieuschade of economische schade die afvalstoffen kunnen veroorzaken, staat vaak meer in relatie tot de aard dan de hoeveelheid van de afvalstoffen. Een veilige verwerking van deze gevaarlijke afvalstoffen is dan ook van cruciaal belang.

Het inzamelen van kleine en verspreide fracties gevaarlijk afval bij KMO's in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest wordt voornamelijk omwille van volgende redenen bemoeilijkt:

- De prijs voor de inzameling en verwerking van deze afvalfracties ligt te hoog, waardoor de KMO niet bereid is deze prijs te dragen. De hoge prijs wordt voornamelijk bepaald door de verwerkingskost, de transportkost en de stockagecapaciteit, maar ook door de beperkte marktwerking.
- De dekking van de ophaling is beperkt, voornamelijk bij producenten die niet vallen onder een overeenkomst tussen een overbrenger en een sector of keten.
- Er is een gebrek aan alternatieve kanalen voor de inzameling van de afvalstoffen.
- Een doorgedreven sorteerreflex bij de afvalproducenten ontbreekt, waardoor gevaarlijke afvalstoffen bijgemengd worden met fracties gemengd bedrijfsafval.
- Illegale verwijdering van voornamelijk vloeibare gevaarlijke bedrijfsafvalstoffen komt frequent voor.

De twee eerste problemen hebben te maken met de manier waarop het privé-ophaalcircuit zich manifesteert op de specifieke Brusselse markt. Het derde probleem biedt ruimte aan een scala van overheidsinterventies voor het scheppen van bijkomende kanalen; inzameling via gemeentelijke kanalen, retoursystemen, ondersteunde groepsaankopen... Het vierde en vijfde probleem richt zich op de attitude van de afvalproducent.

2. DOEL VAN DE STUDIE

De studie "Onderzoek en vergelijkende analyse van de modaliteiten die voor de inzameling van gevaarlijk afval afkomstig van kleine producenten gelden" maakt een inventaris op van modellen uit binnen- en buitenland, die geschikt zijn voor een veilige en milieuverantwoorde inzameling van gevaarlijke afvalstoffen bij KMO's en die passen binnen een grootstedelijke omgeving met veel kleine KMO's. De verschillende inzamelingsmodaliteiten worden vergeleken op hun impact op milieu, gezondheid, administratie en financiering en budget, en beleidsaanbevelingen inzake de wettelijke en praktische toepasbaarheid van vernieuwende inzamelingsmodaliteiten binnen het BHG worden eruit afgeleid.

3. METHODOLOGIE

- Er wordt gestart met een grondige analyse van de Brusselse context. De randvoorwaarden worden in kaart gebracht voor een realistische inschatting van de geschiktheid van de modaliteiten voor het Brusselse Hoofdstedelijke gewest.

- In tien welgekozen landen of regio's worden modaliteiten opgezocht via een literatuurstudie. Gevat worden: Vlaanderen, Nederland, Duitsland, Zwitserland, Luxemburg, VS, VK, Oostenrijk, Denemarken en Ierland.
- Acht diepgaande interviews, één groepsgesprek en één doorgedreven uitwisseling van informatie vulden de bibliografische analyse aan. De Nederlandse situatie op vlak van inzamelplichtgebieden en op vlak van inzameling via de detailhandel werd bestudeerd in contacten met VROM, SENTERNOVEM, ROTEB en de verfwinkel Kroonpart. Het gebruik van brengsystemen in Duitsland (Berlijn) en Oostenrijk (Wenen) werd vergeleken via contacten met het Duitse Öko-instituut en de bevoegde autoriteit van de Stadt Wien. Een overheids ophaalsysteem op afroep in London werd verder beschreven via contacten met de betrokken dienst binnen de administratie van de City of London. Het Belgische draagvlak van een aantal denkpistes werd besproken met VVSG en in een groepsgesprek met de werkgroep gevaarlijk afval van FEBEM. Tenslotte leverden contacten met ADEME informatie op over het retoursysteem en andere Franse maatregelen voor het verzamelen van kleine hoeveelheden verspreide gevaarlijke afvalstoffen.
- Acht modaliteiten werden geselecteerd en in detail beoordeeld op hun impact op milieu, gezondheid, administratie en budget, en hun haalbaarheid in de Brusselse context.
- Hieruit werden beleidsaanbevelingen gedistilleerd, en gegroepeerd in een achttal aandachtsgebieden.

4. RESULTATEN

Onderzoek van de bestaande Belgische en internationale modaliteiten leidt tot de conclusie dat er vrijwel nergens heel specifieke instrumenten of acties opgezet worden voor gevaarlijk afval van KMO's. Er worden geen alleenzaligmakende oplossingen gevonden die dadelijk transponeerbaar zijn en een sluitende oplossing bieden. Een instrumentenmix zal steeds nodig zijn.

Enkele initiatieven die de aandacht trekken zijn:

- inzameling op afroep door de overheid: City of London
- groepsaankopen van ophaalservices: Vlaanderen (vb. Vlaams-Brabant), Frankrijk
- optimalisering van brengsystemen zoals containerparken en chemokluizen: Vlaanderen, Duitsland (Berlijn), Oostenrijk (Wenen)
- toepassen van regionale inzamelplichtgebieden: Nederland
- inzameling via sectorgenoot of de detailhandel: Nederland
- retourmerk ter ondersteuning van vrijwillige terugnamesystemen: Frankrijk

4.1. INZAMELING DOOR DE OVERHEID VIA CENTRAAL OPROEPNUMMER

De geëvalueerde modaliteit zou eruit bestaan dat Net Brussel een ophaling organiseert van bedrijfs-KGA bij KMO's. Naar Londens model zou een KMO terecht kunnen op een centraal oproepnummer bij de overheid en een ophaling van zijn bedrijfs-KGA kunnen bestellen. Dit is enkel toepasbaar op niet-sectorgebonden afval (dus geen productieafval), en de reële kost wordt doorgerekend. De maximum aangifte per oproep zou, naar Nederlands voorbeeld, maximaal 200 kg/afgifte bedragen. De administratieve last voor KMO's blijft beperkt tot een éénmalige registratie op de service, en per oproep een melding van aard en hoeveelheid. De administratieve last voor Net Brussel stijgt: registratie, logistiek... Het systeem kan werken als de kostprijs voor KMO's lager ligt dan op de private markt, maar kan ook werken voor kleine KMO's die voor gebruiksgemak kiezen en geen expertise hebben om de markt af te zoeken. De investerings- en exploitatiekosten voor Net Brussel stijgen. De service kan voor een volledige dekking en een gegarandeerde ophaling zorgen.

Perspectief: onvoldoende als enige maatregel, een zware belasting voor de overheid met naar Londens voorbeeld wellicht een beperkt resultaat.

4.2. GROEPSAANKOPEN

Via een aanbesteding selecteren deelnemende bedrijven samen de goedkoopste ophaler, en genieten ze van de schaalvoordelen die een gezamenlijk optreden met zich meebrengt. Een groepsaankoop voor bedrijfs-KGA leidt gewoonlijk tot enkele ophalingen per jaar. Transport- en administratiekosten worden gedeeld door deelnemende KMO's. Het model is enkel toepasbaar op afvalstromen die een éénduidige verdeling van de kosten toelaten. Naar Vlaams-Brabants voorbeeld kan de af te leveren hoeveelheid beperkt worden tot maximum 1 pallet van 1,2 m

hoog per afgifte. De administratieve last voor KMO's blijft beperkt. De administratieve last voor BIM of Net Brussel blijft beperkt tot de aanbesteding en de coördinatie van de ophalingen. De kostprijs voor KMO's wordt minder door een forfait of door dure transportkosten, maar vooral door de verwerkingskosten van het KGA bepaald. Volledige dekking van de ophaling bij de deelnemers moet gegarandeerd worden. Ervaring in Vlaanderen en Frankrijk leert dat vooral de intercommunales of de verenigingen voor streekontwikkeling interessante partners zijn, vaak in combinatie met initiatieven voor duurzaam beheer van industrieterreinen.

Perspectief: gunstig, maar beperkt tot specifieke stromen/sectoren of locaties, zoals bedrijventerreinen.

4.3. INZAMELING VIA BRENGSYSTEMEN

Containerparken kunnen maximaal opengesteld worden voor KGA van KMO's, waarbij de reële verwerkingskosten doorgerekend wordt aan de KMO's. Dit is enkel toepasbaar voor niet-sectorgebonden afval (dus geen productieafval), waarop de infrastructuur en de werking van de containerparken gericht is. Maximum van 200 kg per afgifte kan de geldende hoeveelheid zijn. Geen administratieve last voor KMO's, maar een stijgende administratie voor Net Brussel en de containerparkbeheerders (registratie, rapportering). De kostprijs voor KMO's blijft beperkt tot de verwerkingskosten, en inzameling is gebruiksvriendelijk en gegarandeerd. Een aandachtspunt blijven de gezondheidsrisico's en de expertise van de containerparkwachters.

Perspectief: zeer gunstig. Financieel haalbaar en gebruiksvriendelijk voor KMO's, maar beperkt tot niet-sectorgebonden afval of bedrijfs-KGA

4.4. REGIONALE INZAMELPLICHT

Via aanbesteding kan de overheid de goedkoopste ophaler selecteren, die dan de enige ophaler wordt bevoegd voor het inzamelen van bedrijfs-KGA. De licentie bevat echter ook een inzamelplicht en een maximumprijs. De maatregel is enkel geschikt voor niet-sectorgebonden afval (dus geen productieafval). Voor meer interessante afvalstoffen die nu door de privé-markt ingezameld worden in een concurrentieel open markt systeem zal weinig draagvlak kunnen gevonden worden. Een maximum van 200 kg per afgifte kan voorgesteld worden. Er is geen administratieve last: noch voor KMO's, noch voor de overheid. Door een maximumprijs in te stellen blijft zelfs in de geschapen monopoliesituatie de kostprijs voor KMO's beperkt. Inzameling is gegarandeerd.

Perspectief: gunstig: geen belasting voor de overheid, en voordelig voor de KMO (inzamelplicht + maximumprijs), maar wellicht met beperkt draagvlak binnen de afvalsector. Een omschakeling van concurrentie in de markt naar concurrentie om de markt.

4.5. INZAMELING VIA SECTORGENOOT

Inzameling kan opgezet worden via de gespecialiseerde detailhandel (vb. verhandel) of via een grotere sectorgenoot (vb. medisch afval). Dit vereist een wettelijke regularisatie van de bestaande toestand waarbij ziekenhuizen afvalstoffen groeperen van individuele artsenkabinetten. Het systeem is beperkt tot enkele beperkte stromen van sectorgebonden afval (20 à 30 kg/afgifte). De administratieve last ligt volledig bij het inzamelpunt, dat moet instaan voor registratie en rapportering. De kostprijs voor KMO's blijft beperkt door het schaalvoordeel: gratis of beperkt tot verwerkingskost. Een aandachtspunt blijft de veilige opslag en behandeling van het gevaarlijk afval in het inzamelpunt en de wettelijke context.

Perspectief: gunstig voor afval met positieve waarde bij grote hoeveelheden (vb. afgewerkte olie) of met een kost gerelateerd aan frequentie van ophaling ipv hoeveelheid (vb. medisch afval).

4.6. PRIJSZETTING VOOR SELECTIEVE INZAMELING

Net Brussel plaatst zich met concurrentiële tarieven op de markt voor inzameling van gevaarlijk KMO-afval, met inbegrip van het ander dan bedrijfs-KGA afval. Concurrentie kan leiden tot prijsverlagingen in de private sector en tot meer investeringen in geschikte containers en transportmaterieel (gericht op kleine hoeveelheden en wendbaarheid in stedelijke context). Geen administratieve last voor KMO's, maar de administratie voor Net Brussel stijgt: registratie, logistiek... De kostprijs voor KMO's daalt door concurrentie. De investerings- en

exploitatiekosten voor Net Brussel stijgen. Dit vergt een pro-actieve en non for profit houding in de bedrijfsvoering van Net Brussel. Het principe 'de vervuiler betaalt' en het niet aanwenden van de overheidsmiddelen is belangrijk.

Perspectief: onvoldoende als enige maatregel en zware belasting voor de overheid.

4.7. GENERALISTISCHE AANVAARDINGSPLICHT VOOR GEVAARLIJK BEDRIJFSAFVAL

Het mechanisme van de aanvaardingsplicht kan geïmplementeerd worden voor een limitatieve lijst van gevaarlijke producten. De wijze van inzameling wordt overgelaten aan de sector. De administratieve last voor KMO's, overheid en producenten stijgt: inzamel- en verwerkingspercentages moeten aangetoond worden. Er is geen of een beperkte kostprijs voor KMO's aangezien de kosten moeten gedragen worden door de producent van de goederen. In praktijk treden vermoedelijk indirecte kosten op door duurdere producten. Samenwerking tussen de drie gewesten is vereist.

Perspectief: Een nieuw, vooruitstrevend concept. Het vraagt bijkomende studie, een sterk draagvlak en voldoende politieke wil.

4.8. RETOURMERK

Het retourmerk is een label voor producenten die gevaarlijke producten terugnemen volgens een één-op-één regime. De wijze van inzameling wordt overgelaten aan de producent. Er is geen administratieve last voor KMO's, wel voor overheid en producenten. Er is, zoals bij aanvaardingsplichten, geen of een beperkte kostprijs voor KMO's. In praktijk kunnen de producten een indirecte kostendoorrekening bevatten. Er zijn weinig drijvende krachten voor het instrument. Het vereist een algemene aanvaardingplicht als stok achter de deur, én koppeling aan andere instrumenten.

Perspectief: onvoldoende als enige maatregel, maar kan wel een aanvulling bieden op bestaande aanvaardingsplichten.

5. BELEIDSAANBEVELINGEN

Als basisfilosofie wordt aanbevolen om een breed pallet aan oplossingen aan te bieden. De juiste oplossing voor een specifieke sector, afvalstroom of bedrijfsstructuur komt dan wel boven drijven. De randvoorwaarden zijn wel dat geen tegenstrijdige oplossingen maar maximaal complementaire oplossingen moeten aangeboden worden, en dat een level playing field moet gerealiseerd worden in alle oplossingen.

Volgende concrete aanbevelingen worden geformuleerd:

5.1. GENEREER SCHAALVOORDELEN

- Faciliteer groepsaankopen via organen voor streekontwikkeling.
- Regulariseer inzameling via een sectorgenoot of leverancier.
- Realiseer veilige en administratief eenvoudige tussenopslag.

5.2. RESPONSABILISEER GEMEENTEN EN GEWEST

- Definieer 'met huishoudelijk afval vergelijkbaar gevaarlijk bedrijfsafval' (bedrijfs-KGA).
- Pas kwantitatieve grenswaarden toe per afvalstroom.
- Creëer een wettelijke bevoegdheid; voeg de inzameling van bedrijfs-KGA toe aan de core-business van de inzamelaar van huishoudelijk afval.
- Werk de wettelijke belemmeringen weg voor het inschakelen van de containerparken in de inzameling.
- Maak een code van goede praktijk voor het ontvangen van bedrijfs-KGA tegen marktconforme prijzen op het containerpark.
- Schep een proactieve rol voor de afvalwaterbeheerder:
 - Een ophaalcontract voor gevaarlijk bedrijfsafval als voorwaarde voor het bekomen van een aansluiting op het openbaar waterzuiveringsnet.
 - Ook ruimer: een ophaalcontract voor gevaarlijk bedrijfsafval afdwingen bij milieuvergunningen.

5.3. ACTIVEER DE PRIVÉ-MARKT VOOR AFVALOPHALING

- Wakker de concurrentie aan door Net Brussel een rol toe te kennen in het inzamelen van gevaarlijk bedrijfsafval.
- Rust Net Brussel hiertoe uit met geschikt materiaal.
- Laat Net Brussel een hoog en gevarieerd niveau van dienstverlening combineren met een lage prijs door een non for profit bedrijfsvoering.

5.4. INSTALLEER EEN RETOURMERK

- Stel een retourmerk in naar Frans model.
- Gebruik de suggestie van een generalistische aanvaardingsplicht als stok achter de deur.
- Versterk het label door het te combineren met andere labels en te benutten in public procurement.
- Versterk de economische baten van een concurrentiële indirecte kost en de schaalvoordelen van het groepeerings-effect, en maak dit zichtbaar.

5.5. ONTWIKKEL EEN GENERALISTISCHE AANVAARDINGSPLICHT

- Voorzie verder studiewerk over de haalbaarheid van een generalistische aanvaardingsplicht voor gevaarlijk afval en de lijst van eronder vallende afvalstromen.
- Onderhand met de andere gewesten over de opzet van de aanvaardingsplicht.
- Stel transparante beheersorganen in.

5.6. CENTRAAL GUNNEN VAN INZAMELRECHT EN INZAMELPLICHT

- Hanteer dit als alternatief voor de versterking van de concurrentie (zie paragraaf 5.3), want beide instrumenten zijn niet compatibel.
- Gun het alleenrecht én de inzamelplicht voor gevaarlijk afval bij KMO's aan een exclusieve privé-partner.
- Combineer met een lage maximumprijs.
- Segmenteer eventueel de te gunnen markt.

5.7. VOORZIE INFORMATIE EN SENSIBILISERING

- Ondersteun steeds beleidsinitiatieven met informatie, sensibilisering en handhaving.
- Versterk het sorteergedrag via juridische instrumenten en via handhaving.
- Deel de kosten voor informatie en sensibilisering tussen de overheid en de betrokken ophalers.

